

СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд на тема:

„ВОЕННО-АДМИНИСТРАТИВНО УСТРОЙСТВО НА БЪЛГАРСКИТЕ ЗЕМИ ПОД ВИЗАНТИЙСКА ВЛАСТ (971–1018 Г.)“

с автор **Явор Кирилов МИТОВ**

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“.

Научна област: 2. Хуманитарни науки. Професионално направление: 2.2. История и археология. Научна специалност: История на България (Средновековна българска история)

Научни ръководители:

доц. д-р Георги Н. НИКОЛОВ и проф. д.и.н. Иван ЙОРДАНОВ

Представеният дисертационен труд на Явор Митов, редовен докторант към Катедра „История на България“ на Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, е с общ обем от 203 страници, организирани в Увод, три глави (със съответни параграфи), заключение, библиография с използваните извори и научни изследвания и едно приложение. Темата на дисертационния труд е свързана с един неголям като хронологически параметри, но недостатъчно проучен и осмислен в науката период от историята на Първото българско царство, съответно, на политиката на Византия в българските земи – време, определяно образно, но с основание като „Византийска“ и/или „Българска епопея“. Факт е, че в обобщаващите, а дори и в някои от по-тясно свързаните с темата научни изследвания въпросният период се представя от изследователите твърде схематично, а византийските действия за изграждането на съответната военна и административна организация на завладените български земи не са анализирани в необходимата степен. Натрупаният през последните десетилетия сфрагистичен материал, чието изследване почти на „100 процента“ е дело на проф. Иван Йорданов (единият от научните ръководители на докторанта), в редица случаи предполага и позволява нова интерпретация на така зададената тема. В този смисъл обектът на изследване в представения дисертационен труд е напълно подходящ за разработване. В този смисъл изразяваме съгласие с преценката на научните ръководители доц. Георги Николов и проф. Иван Йорданов, респективно с колегите от катедра „Българска история“ на ИФ на СУ, насочили Явор Митов към така формулираната тема.

В своя **Увод** докторантът очертава сравнително обстойно основния кръг от научни проблеми, разгледани в дисертационния труд. Сред тях се открояват изследването на развитието на византийската провинциална военно-административна уредба в конкретния исторически период в завладените от империята български земи, както и тактиката, прилагана от Комитопулите, най-вече от цар Самуил, за освобождаването на завладените от български територии.

Бихме добавили, че наред с „реконкистата“ на свои доскорошни земи българските владетели в някои случаи излизат от тази „рамка“, като овладяват съседни византийски градове и райони (например Лариса, Верия/Бер и др., в определен смисъл за кратко дори и Дирахион/Драч) – обстоятелство, с което Явор Митов, така или иначе, се е съобразил. Авторът прави синтезиран преглед на основните наративни извори, както и на многобройните паметници на сфрагистиката, съответно, проследява научните изследвания по темата.

Първа глава (с. 23-115) носи заглавието „Изграждане и функциониране на византийското военно-административно устройство в българските земи през 970-976 г.“ Разделена е на четири параграфа, в които се проследяват събитията по време на царуването на император Йоан I Цимиски. Без да издребняваме, все пак бихме обърнали внимание, че според нас по-коректната форма при изписване на името на този владетел е не „Цимисхий“, а „Цимиски“ (грц. Τσιμισκής), като авторът явно се е повлиял от по-старите наши автори.

В хода на своето изложение Я. Митов се спира на изграждането на „пояс от стратегии“ в българските земи на юг от Стара планина още през 970 г. при отблъскването на киевския княз Светослав от Тракия от византийската армия. Като цяло авторът дава приемлива интерпретация на случилото се, но за нас си остава в сила въпросът дали тези земи в конкретния момент са включени в пределите на империята или по-скоро са били в режим на временна военна окупация предвид все още несъстоялата се война на север от Балкана и реалното съществуване на българската държава. В крайна сметка, ситуацията е сложна, особено при фактическото заложничество на цар Борис II спрямо княз Светослав и военното присъствие на русите. Византийско-руският сблъсък на българска земя през 971 г. е проследен точно, но за нас е спорно превръщането на Велики Преслав, както и на Дръстър, в център на стратегия още при превземането им от силите на Цимиски. В този смисъл окрупняването на заетите български земи в пределите на темата Тракия наистина е станало по-късно, както заключава и Явор Митов.

Създаването на тема с център Дръстър/Доростол/Дристра е представено добре, като е даден и редът на оглавилите провинцията византийски стратежи. Тук надали е необходимо да се спираме на дискусиата около т.нар. „Месопотамия на Запад“, но ни се струва, че са необходими още аргументи за доказване на тезата, изложена от Явор Митов. Интерпретацията на дискуссионния проблем за Плиска/Илиупол като център на стратегия е интересна, но на свой ред се нуждае от още аргументи. Що се отнася до военно-административните единици по Струма и изобщо на югозапад, изложението като цяло е убедително. Дискусионен за нас обаче си остава въпросът с Рас и Морава, като с основание авторът се опитал и тук да представи своите съображения. В следващите два параграфа от глава I-а е поднесена една като цяло приемлива реконструкция на византийските завоевания и военно-административни реорганизации в покорените български земи.

Втора глава е посветена на византийската провинциална администрация в завладяната от България територия от 976 до 1000 г. (с. 116-137). Авторът очертава действията на Комитопулите до „апостасията“ от 976 г. Състоянието на

византийската военно-административна система „... под натиска на Комитопулите“, както се изразява Явор Митов, е проследено внимателно, разбира се, доколкото известните ни извори го позволяват. Според нас е можело да се обърне малко повече внимание на статута на самите Комитопули, но това в случая не е от толкова голямо значение. Свързването на „... премахването на византийската администрация в българските предели от войските на цар Самуил (986-1000 г.)“, както е озаглавен третият параграф от тази глава, донякъде игнорира участието на цар Роман, но като цяло изложението е приемливо. И все пак, можем да отправим препоръката ходът на събитията да бъде представен по-пълнокръвно, с привличане на повече извори и най-вече на изследвания във връзка с развитието на византийско-българския конфликт. Впрочем, твърде краткият обем на тази глава сам по себе си е показателен. Що се отнася до четенето и интерпретацията на представените византийски печати, то е направено професионално и с разбиране.

В трета глава Явор Митов излага своята интерпретация на събитията от 1000 г. до края на Първото българско царство през 1018 г. (с. 138-182). И тук, както и във втора глава, заслужават внимание предлаганите интерпретации на моливдовулите на византийските управители и военачалници в покорените български градове, вкл. Велики Преслав, Преславица/Малък Преслав, Дръстър и др., при които Явор Митов ни предлага свои наблюдения и някои важни корекции с оглед на казаното от други изследователи. От друга страна, преразказът на събитията, особено на окончателната гибел на Първото българско царство, е схематичен, а някои важни според нас негови детайли, малко или много, са подценени и дори игнорирани. Сходна е ситуацията и при представянето на военно-административната система, наложена от Василий II в окончателно завладяната през 1018 г. българска държава. Надяваме се, че тези пропуски и недостатъци ще бъдат отстранени при публикуването на изследването на Явор Митов.

Заключението представя в обобщен вид тези, изложени в дисертационния труд. **Библиографията** е относително пълна, като биха могли да бъдат добавени още заглавия по проблемите, засегнати в дисертацията. Самото цитиране в хода на изложението на моменти е бегло, с позоваването на определен кръг от изследвания, като по едни или други причини са подминати публикации, имащи отношение към темата. Ако Явор Митов е несъгласен с тях, най-малкото е редно да ги подложи на критика. Авторът е представил три публикации, свързани с темата на изследването. Участвал е с доклади в научни форуми, което отразява неговото развитие като изследовател.

Вече изложихме някои критични бележки и препоръки към дисертационния труд на Явор Митов. Те биха могли да бъдат и повече, вкл. по отношение на стил, прецизност при представянето на географски и други имена, титли, служби и т.н. Когато пише за Доростол, както е в глава I, е добре авторът да даде и българското име Дръстър (така вече е в глава III...), а не само византийската версия Дристра; като говори за Еврос е редно да поясни, че това е Марица (с. 122); че дн. Стара Загора през разглеждания период е Вероя, а не Берое; че „Прусиян“ е Пресиан (II), планината „Тмор“ е Томор (с. 182), и т.н. С други думи, при публикуването на труда

е необходима основна редакция, като освен това бихме препоръчали авторският разказ да е в сегашно историческо, а не в минало време.

Справката за приносите в изследването на Явор Митов е изработена според изискванията на процедурата. Същото може да се каже и за представения автореферат. Независимо от направените критични бележки и препоръки, представеният дисертационен труд съдържа достатъчно приноси, които показват израстването на докторанта в професионално отношение.

С оглед на казаното дотук призовавам уважаемите колеги от научното жури за положителна оценка и гласувам „**ЗА**“ в процедурата за **присъждане на Явор Кирилов Митов на научната и образователна степен „доктор“** (Научна област: 2. Хуманитарни науки. Професионално направление: 2.2. История и археология. Научна специалност: История на България (Средновековна българска история)

7. 12. 2019 г.
Велико Търново

проф.д-р Пламен Павлов